

Umsögn um áform um frumvarp til laga um skák

“Áformin sem hér eru kynnt eru um ný heildarlög um skák. Í nýjum lagabálki verði fjallað um skák, laun og styrki til afreksfólks í skák og Skákskóla Íslands, en horft verði til þess að reglur verði einfaldaðar frá því sem nú er.”

Ég heiti Halldór Grétar Einarsson er FIDE meistari í skák, Bolvíkingur og er í stjórn Skákdeildar Breiðabliks. Ég er fyrrverandi varaforseti Skáksambands Íslands og var í stjórn launasjóðs stórmeistara árin 2013-2020. Ég stofnaði Skákdeild Breiðabliks árið 2012 og á ellefu árum er hún orðin eitt öflugasta taflfélag landsins með mikið unglingastarfið og mörg af efnilegustu ungmennum landsins. Í vor eignaðist Breiðablik sinn fyrsta stórmeistara, Vigni Vatnar Stefánsson, og fleiri eru á leiðinni. Ég tel mig því bæði hafa þekkingu á skákmálum á Íslandi og hvernig eigi að smíða kerfi sem virka og ná árangri. Einnig hafa iðkendur Skákdeildar Breiðabliks mikilla hagsmuna að gæta þar sem áformin munu snerta þá mikið til framtíðar.

Launasjóður stórmeistara

Eins og kemur fram í áformunum þá “virðast lögin ekki hafa tryggt að íslenskir skákmenn nái árangri í greininni”. Einnig “virðist þau ekki vera hvetjandi fyrir afreksfólk í skák til að tefla sem mest til þess að ná hámarksárangri”.

Þessar fullyrðingar eiga við um þá skákmenn sem verða stórmeistara og hafa byrjað að þiggja stórmeistaralaun. Fullyrðingarnar eiga hinsvegar ekki við um þá sem sækjast eftir því að verða stórmeistara, þvert á móti þá eru stórmeistaralaunin mjög öflugur verðlaunapottur sem ungir og efnilegir skákmenn sækjast mjög eftir. Þeir tefla mikið og ná árangri í eftirsókn sinni eftir þessum verðlaunapotti, uns þeir verða stórmeistarar.

Ég hef verið einn helsti talsmaður þess í langan tíma að fyrirkomulag launasjóðs stórmeistara yrði breytt. Mér leyst ágætlega á margt sem fram kom í frumvarpsdrögunum árið 2018. **En eftir að hafa velt þessu mikið fyrir mér þá þykir mér vænlegasta leiðin vera sú að endurbæta núverandi lög frekar en að leggja þau niður.**

Nýtt frumvarp byggt á núverandi lögum með úrbótum

Núgildandi lög: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1990058.html>

Úrbót nr 1: Gerður verði launasamningur við nýkrýnda stórmeistara til fimm ára. Eftir þann tíma yrði árangur hvers og eins metinn og ákvörðun tekin um hvort gera ætti fimm ára samning í viðbót. Miða ætti við að á þessu fimm ára tímabili hafi viðkomandi stórmeistara náð að fara yfir 2600 elóstig, til að fá framlengingu. Við framlengingu eftir tíu ár ætti að miða við að viðkomandi hafi farið yfir 2650 elóstig. Við hverja endurnýjun ættu laun viðkomandi að hækka töluvert til hvatningar.

Úrbót nr 2: Launasjóðurinn ætti að taka þátt í ferðakostnaði stórmeistara á mót erlendis. Til þess að vera virkur afreksmaður í skák og geta helgað líf sitt henni þá þarf að ferðast á alþjóðleg mót og það er kostnaðarsamt frá Íslandi. Miða ætti við 20þús per hvern kappskákdag erlendis. Reikna má með að hver stórmeistari tefli c.a. 35 skákir á Íslandi eða í landsliðsferðum. Krafa í núverandi lögum er um að tefla 70 kappskákir á ári sem er eðlilegt fyrir afreksstórmeistara. Kostnaður af 35 kappskákum erlendis gæti því verið 700þús á ári (58þús á mánuði) fyrir hvern stórmeistara.

Úrbót nr 3: Í núverandi lögum er gert ráð fyrir 70 tíma árlegri kennsluskyldu við framhaldsdeild Skákskóla Íslands (16-25 ára) auk undirbúnings. Mér telst til að þetta sé ígildi c.a. 7% af launum/vinnu stórmeistara. Leggja ætti kennsluskylduna af og 7% af launum hvers ætti að leggja inn til Skákskóla Íslands. Viðkomandi stórmeistari hefði forgang til að njóta þessara launa með því að inna af hendi kennslu/þjálfun við Skákskóla Íslands. Með þessu móti yrði kennsluskyldan virk, en að öðrum kosti gæti Skákskólinn nýtt fjármagnið ($36\text{millj} * 7\% = 2.5\text{millj}$) til að launa öðrum kennurum/þjálfurum fyrir kennslu í framhaldsdeild.

Úrbót nr 4: Ráðuneytið þyrfti að vera mjög strangt með að stórmeistari á launum sinni sínum starfsskyldum og þá sérstaklega að hann tefli 70 kappskákir á ári sem er c.a. 93% af skyldunum.

Úrbót nr 5: Settar verði sambærilegar kröfur um árangur fyrir kvenskákmenn. En þar verði miðað við alþjóðlegan meistara kvenna, 2450 elóstig til að geta haldið áfram eftir fimm ára starf og 2500 elóstig eftir tíu ár.

Kostnaðarmat: Reikna má með að c.a. á þriggja ára fresti eignumst við Íslendingar nýjan stórmeistara. Aukin hvatning gæti skilað því að helmingur hópsins næði yfir 2600 elóstig eftir fimm ár á launum (Fjórir íslenskir skákmenn hafa náð þeim árangri: Jóhann Hjartarson, Friðrik Ólafsson, Hannes Hlífar Stefánsson og Hjörvar Steinn Grétarsson). Hún gæti líka skilað því að fjórðungur hópsins næði yfir 2650 elóstig eftir tíu ár á launum (geta má þess að hæsta elóstigatala Íslendinga er 2640 sem Jóhann Hjartarson náði árið 2003).

Á hverjum tíma væru því að meðaltali tæpir þrír stórmeistarar á launum. Og ef við tökum launahækkana og ferðastyrki inn í dæmið þá gætum við kannski náð að meðaltali ígildis fjögurra stórmeistaralauna eins og þau eru í dag. Fimmta stöðugildið gæti verið nýtt í styttri starfstyrki (3mán, 6mán eða 12mán) fyrir efnilega alþjóðlega meistara, eða þá til að taka slakann á hugsanlega mismörgum stórmeisturum á hverjum tíma t.d. ef vel áraði (sem væri þá mikið gleðiefni).

Nýtt frumvarp byggt á drögum frá árinu 2018

Ég býst fastlega við því að ráðuneytið hyggist byggja sitt frumvarp á útfærslum sem komu fram í frumvarpi til laga um launasjóð skákmanna árið 2018, sjá:

[https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=10](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=10)

Ef sú leið verður ofan á (held að vænlegra sé að endurbæta núgildandi lög) þá er ég með nokkrar hugmyndir að endurbótum.

Nr 1: Til að gæta sanngirnis gagnvart þeim aðilum sem núna eru á stórmeistaralaunum þá ætti að leyfa þeim að velja í hvoru kerfinu þeir vilja starfa, gamla eða nýja. Engir nýjir aðilar komi inn á gamla kerfið. Með þessari aðferð næðist ákveðin sátt með breytingarnar og gamla kerfið myndi smám saman renna sitt skeið á enda.

Nr 2: Í nýja kerfinu þyrfti að tryggja lífeyris-, sjúkra- og fæðingarorlofsréttindi. Við getum ekki verið ábyrg fyrir því að ungt afrekshólf sé án þessara réttinda.

Nr 3: Í nýja kerfinu ættu allir að geta sótt um ferðastyrki, hvort sem þeir hafi fengið úthlutað starfslaun eða ekki. Eins og áður hefur komið fram þá hefur reynslan sýnt að það þarf þennan hvata fyrir afrekshólf á launum og hann er mjög mikilvægur til að launin sjálf nýtist sem best.

Nr 4: Í nýja kerfinu er talað um að semja við til þess bærna aðila um að annast umsýslu sjóðsins. Og í áformunum nú er talað um að fela umsýsluna Skáksambandi Íslands. Ég tel að óæskilegt sé að gera styrkþega svo háða ákvörðunum Skáksambandsins og mun æskilegra sé að þessi umsýsla sé óbreytt í höndum stjórnar launasjóðsins skipaða að meirihluta af ráðuneytinu. Ráðuneytið aðstoði svo sem framkvæmdavald með launatæknilegan rekstur (samningar, launagreiðslur, réttindi og fleira). Skáksambandið er eins og svo mörg önnur slík samtök í misjafnlegu lýðræðislegu ástandi og ef ríkið afhendir því of mikil peningavöld þá er hættu á vissri vinahygli sem eykst með auknum völdum og viðheldur þeim.

Skákskóli Íslands

Skákskóli Íslands er rekinn af skólastjóra Skákskólans, en Skáksambandið hefur útvegað húsnæði undir skólann og aðstoðar við praktísk mál eins og bókhald.

Lög um Skákskóla Íslands: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1990076.html>

5.gr Skólastjórn ræður skólastjóra Skákskóla Íslands sem annast rekstur skólans og ræður til hans kennara með samþykki stjórnar.

2.gr Skólinn er starfræktur í húsakynnum Skáksambands Íslands.

Mínar tillögur að framtíð Skákskólans eru eftirfarandi:

Ráðuneytið semji við einhvern framhaldsskólann um að hýsa Skákskóla Íslands. Starfsemi Skákskólans fer aðallega fram eftir að hefðbundnu námi framhaldskóla lýkur á daginn. Einnig eru/verða nemendur hans á framhaldsskólaaldri. Samlegðin er því mikil. Benda má á afreksbraut Menntaskólans í Kópavogi sem dæmi, en þar er einmitt boðið upp á afreksbraut í skák.

Eins og fram hefur komið í umsögn frá stjórn Skáksambandsins þá sinna taflfélögin á höfuðborgarsvæðinu þjálfun ungmenna á grunnskólaaldri mjög vel og því ætti Skákskólinn að einbeita sér að aldrinum 16-25 ára og þá að nemendum sem sýnt hafa fram á ástundun og styrkleika (t.d. miða við að hafa náð 2000 elóstigum). Líta má til Noregs að fyrirmynd: <https://ntg.no/idrett/sjakk-ntg-baerum/> Einnig má líta til U25 hóp sem stofnaður var árið 2020 og hefur gefið góða raun: <https://skak.is/skaksamband/2020/03/06/landslidsaefingar-u25-ara-hafnar/>

Verkefnaskrá Skákskólans ætti að vera (í áhersluröð):

- Þjálfun afreksungmenna 16-25 ára
- Þjálfun ungmenna á grunnskólaaldri á þeim stöðum þar sem skákþjálfunar nýtur ekki við og óskað er eftir þjónustu.
- Þjálfun ungmenna 20 ára og yngri sem eru að fara að keppa fyrir Íslands hönd á alþjóðavettvangi.
- Þjálfun skákþjálfara og skólaskákkennara
- Útgáfa, umsjón og ráðleggingar með skáknámsgögnum og námskráa.

Skáksamband Íslands

Stór hluti ráðstöfunartekna Skáksambands Íslands koma úr ríkissjóði. Það er því bæði æskilegt og skynsamlegt að eitthvað sé minnst á sambandið í nýjum heildarlögum um skák. Lögin myndu þá loka hringnum utan um þrjá meginþætti úthlutunar fjármagns úr ríkissjóði til skákarinnar: skáksamband, stórmeistaralaun og skákskólinn.

Eins og með stórmeistaralaunin og skákskólann þá ætti að vera ákveðinn rammi í lögum og svo skilagrein árlega. Það veitir þá nauðsynlegt aðhald og hvetur til árangurs.

Ráðuneytið ætti að halda áfram að gera þjónustusamning við sambandið.

Sjá: <https://stjornarradid.is/library/02-Rit--skyrslur-og-skrar/Skaksamband%2024%20april%202017.pdf>

Í þjónustusamningnum “um afmarkaða rekstrarþætti” er vísað í eftirfarandi markmið: “Markmið með samningi þessum er að styrkja starfsemi Skáksambands Íslands. Hlutverk þess er m.a. að efla mótahald, útbreiðslu og fræðslu í skák á landsvísu, auka upplýsingagjöf um skák og koma fram erlendis fyrir hönd skákhreyfingarinnar.”

Við lestur samningsins er ljóst að ráðuneytið bæði hefur og á að hafa eftirlit og aðhald með starfsemi Skáksambands Íslands þar sem starfsemi þess er rekin að stórum hluta fyrir fé úr ríkissjóði. Góð nýting framlags ríkisins til skákhreyfingarinnar er allra hagur.

Helstu atriðin úr samningnum ættu að koma fram í nýju heildarlögunum um skák og nánari útfærslur í reglugerð líkt og gert er í dag með stórmeistaralaunin og skákskólann.

Lagagreinarnar varðandi Skáksambandið gætu verið eftirfarandi (m.a. stuðst við texta úr íþróttalögum, lögum Skáksambandsins og þjónustusamningnum):

Skáksamband Íslands eru sjálfstæð félagasamtök á sviði skákíþróttar

Hlutverk þess er í aðalatriðum að fara með yfirstjórn íslenskra skákmála, að vinna að eflingu skákarinnar í landinu, að standa vörð um hagsmuni íslenskra skákmanna, að annast þátttöku og val á keppendum sem keppa fyrir Íslands hönd á alþjóðlegum vettvangi og að annast erlend samskipti.

Ráðherra skipar skáknefnd, en í henni eiga þrír sæti. Hlutverk nefndarinnar er að veita ráðuneytinu ráðgjöf í skákmálefnum.

Skáksambandið og ráðuneytið skulu gera mér sér þjónustusamning einu sinni ári um ráðstöfun fjárs úr ríkissjóði. Samningurinn skal gild frá 1.janúar - 31.desember og skal Skáksambandið birta hann greinilega á vef sínum.

Skáknefnd hefur eftirlit með framkvæmd samningsins.

Skáksamband Íslands skal skila skáknefnd stefnu til þriggja ára sem endurnýja skal árlega. Sambandið skilar einnig ársáætlun um rekstur og starf.

Eigi Skáksamband Íslands í viðskiptum við lögaðila sem það á eignarhlut í eða er í eigu fjárhagslega tengdra aðila svo sem stjórnenda þess eða annara aðila þá skulu þau fara fram á viðskiptalegum forsendum og gerð grein fyrir þeim í ársreikningi.

Sæki stjórnarmaður í Skáksambandinu eftir viðskiptum við það, þ.m.t. starfi hjá því, skal hann segja sig úr stjórninni áður en hann gerir það. Þetta á ekki við um viðskipti sem teljast venjuleg og/eða smávægileg. Stjórnarmaður getur óskað eftir sérstakri undantekningu stjórnar og skal slík umsókn tekin fyrir sem sérstakt mál.

Skáksambandsins skal skila fyrir 1.mars ár hvert endurskoðuðum ársreikningum síðustu tveggja ára til skáknefndar og ráðuneytisins. Endurskoðun skal bæði vera á vegum félagslegs- og löggilts endurskoðanda.

Um styrki úr ríkissjóði til starfsemi Skáksamband Íslands fer eftir ákvörðun Alþingis í fjárlögum.

Ráðherra getur í reglugerð sett nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga.

Almennt um nýtingu framlags ríkisins til skákhreyfingarinnar

Krefja ætti Skáksambandið um hagræðingu og t.d. mætti leggja til að selja núverandi húsnæði sem er mjög óhentugt. Einnig að krefja um aðgreiningu stjórnar og starfsmanna eins og nútímalegir stórnunarhættir gera ráð fyrir. Þjónusta sambandsins í dag fer að mestu fram í gegnum fjarþjónustu og því er stór skrifstofa óþörf og íþyngjandi. Þjónusta þess fer einnig að mestu fram síðdegis, fram á kvöld og um helgar. Með því að breyta vinnutilhögun og húsnæðismálum mætti ná fram hagræðingu sem gæti skilað sér í minni miðlægum kostnaði og meiri þjónustu við taflfélögin í landinu, betri nýtingu á ríkisfé. Þjónustan væri færð frá því að vera miðlæg í Faxafeni í það að vera þar sem skákviðburðir fara fram og félögin eru staðsett.

Almennt um skák, aðrar hugarípróttir og ípróttir

Hugarípróttirnar skák, bridge og rafípróttir hafa hvorki verið látnar falla undir ípróttalög né æskulýðslög. Þessar hugarípróttir falla þó undir ípróttir hjá ráðuneytinu, UMFÍ, mörgum ípróttafélögum og sveitarfélögum. Mér finnst eðlilegast að hugarípróttirnar falli undir ípróttalög. Einnig mætti hugsa sér að í stað launasjóðs stórmeistara þá kæmi einfaldlega launasjóður afreksípróttamanna þar sem viðmið svipuð og stórmeistaratitill í skák væru notuð sem skilyrði fyrir stuðningi. Það er komin viss reynsla af launasjóði stórmeistara sem má nýta fyrir aðrar ípróttagreinar. Einnig mætti hugsa sér að þeir sem nyttu slíks fjárhagslegs stuðnings gætu notið sameiginlegar þjónustu fyrir afreksungmenni eins og t.d. húsnæðis og mótuneytis, sem myndu þá minnka þörf fyrir háa mánaðarlega

starfsstyrki. Þar gæti líka verið boðið upp á styrktarþjálfun, sálfræðipjónustu, fjölmiðlaþjálfun o.fl. sem ungt afreksfólk þarf á að halda.

Draumurinn er svo að hugaríþróttahöll verði í nýjum húsakynnum sem myndast þegar Laugardalsvöllurinn verður stækkaður. Þar yrði salur sem gæti tekið þúsund manna hugaríþróttamót með möguleikum á að skipta honum í minni einingar. Hugaríþróttirnar hefðu forgang á salinn þegar þau halda sín stórmót (Reykjavíkurskák mótið, Íslandsmót skákfélaga, Bridgehátíð ...) en svo væri hann til hefðbundinnar útleigu þess á milli. Kosturinn við slíka samnýtingu stúkunnar við Laugardalsvöll er að starfsemi hugaríþróttar er aðallega yfir vetrarmánuðina, þar er hljóðlætt umhverfi, góðar samgöngur og næg bílastæði.